

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

У березні 2021 року цінова ситуація на споживчому ринку зберігала характерні ознаки попередніх місяців. Тобто спостерігалася концентрація споживчої активності на товарах та послугах, від яких неможливо відмовитися в споживанні (насамперед, на продуктах харчування), що і стимулювало їхнє прискорене цінове зростання та в підсумку визначило підвищення темпів інфляції загалом.

Також набирає обертів посилення ролі витратної складової цін як під тиском зовнішніх (зростання світового попиту та, відповідно, цін), так і внутрішніх чинників (подорожчання сировини та енергії).

Водночас тиск з боку монетарних чинників був помірним з огляду на більш жорстку монетарну політику.

Як і прогнозувалося до цього, за підсумком 2021 року зростання споживчої інфляції, вірогідно, перевищить цільовий рівень Національного банку. Зокрема, найближчим часом варто очікувати збереження тренду, що склався, із коригуванням з боку традиційних чинників сезонності або ж впливу світових цін. Надалі, інфляція продовжить поступово зростати на тлі збільшення доходів населення за умови збереження звуженого напрямку використання коштів. Разом з тим, у другій половині 2021 року головним стримуючим чинником інфляції має стати швидка диверсифікація споживчого попиту на тлі оздоровлення не лише суспільства, а й ринку.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Лютий 2021	Березень 2021	Лютий 2021	Березень 2021
Зміни споживчих цін	7,5	8,5	1,0	1,7
Базова інфляція	5,6	5,9	0,5	1,6
Небазова інфляція	10,4	12,3	1,7	1,8

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Споживча інфляція в березні 2021 року прискорилося до 1,7% за місяць або до 8,5% у річному обчисленні, що було дещо вищим, ніж очікувалося. Зростання споживчих цін за підсумками I кварталу 2021 року становило 4,1%.

Довідково. Прискорення (або навіть відновлення) темпів споживчої інфляції в березні 2021 року спостерігалося в багатьох країнах: у Єврозоні – до 0,9% порівняно з попереднім місяцем (0,2% у лютому ц.р.), зокрема в Іспанії – до 1,9% (“мінус” 0,6% відповідно), в Італії – до 1,8% (“мінус” 0,2%), в Австрії – до 1,2% (0,3%), у Литві – до 1% (0,3%), у Латвії – до 0,8% (0,4%), у Словенії – до 0,6% (0,2%), а також у Польщі – до 0,9% (0,5%) та ін.

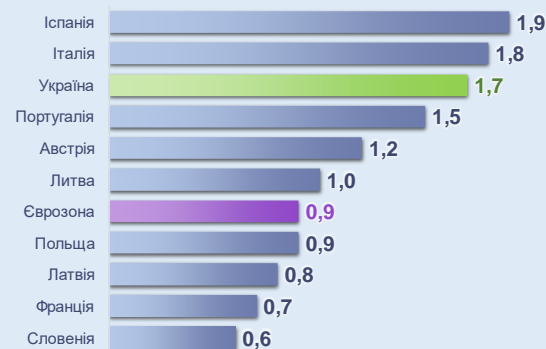
Основний тиск на споживчу інфляцію було сформовано, насамперед, немонетарними чинниками. Саме **небазова інфляція** в поточному році зростає високими темпами: за розрахунками Мінекономіки – на **1,8% за місяць** (вага в загальній споживчій інфляції – 41%, внесок за місяць – 0,8 в.п.), у річному обчисленні – до 12,3% порівняно з 9,7% у середньому за аналогічний період упродовж 2018-2020 років.

Рис. 1 Зміни споживчих цін, %

Джерело: Держстат

Рис. 2 Зміни (гармонізованих) споживчих цін деяких країн та України у березні 2021 року, % до попереднього місяця

Джерело: Держстат, Євростат, національні статистичні служби

Рис. 3 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Це було зумовлено перерозподілом попиту до сегментів тих товарів та послуг, від яких неможливо відмовитися в споживанні, що сформувало достатньо стійкий грошовий потік для забезпечення зростання цін у вагомих сегментах споживчого ринку, насамперед, на продукти харчування (які займають переважачу питому вагу в споживчому наборі – 40,9%).

У підсумку ціни на продукти харчування зросли на 2,2% за місяць. Серед них найбільшими темпами зростали ціни на:

- ✓ соняшникову олію – на 9,7% через нижчий врожай соняшника в Україні, що додатково посилено тиском з боку світового ринку – на фоні скорочення пропозиції відбулося зростання біржових котирувань на неї;
- ✓ цукор – на 4,8% через нижчий врожай (минулорічні несприятливі погодні умови, зокрема, посуха і, як наслідок, в Україні було зібрано значно менше цукрових буряків, що зумовило зниження обсягів виробництва цукру) та зростання цін на світовому ринку (за даними ФАО котирування на цукор на 30% перевищують рівень березня 2020 року);
- ✓ хліб і хлібопродукти – на 2,4% через нижчий врожай зернових та намагання виробників (на фоні низької рентабельності) максимально компенсувати понесені втрати;
- ✓ м'ясо та м'ясопродукти – на 2,2% через подорожчання кормів для тварин та зростання цін на енергоносії, що стало каталізатором підвищення цін у наступних виробничих ланках.

Водночас, саме за такими товарами найбільший вплив має і витратна складова в цінах з огляду на високі темпи зростання цін виробників упродовж попереднього часу, зокрема за I квартал 2021 року ціни в харчовій промисловості зросли на 9,2%. Слід зазначити, що важливим при формуванні динаміки цін на цих ринках є і чинник розвитку конкуренції.

Довідково. Антимонопольний комітет України постійно вивчає ситуацію на ринку соціально важливих продуктів, зокрема наразі проводиться розслідування щодо можливих неконкурентних дій на ринку первинної реалізації білого цукру (бурякового), а також досліджується природа підвищення роздрібних цін на яйця й соняшникову олію.

За результатами щомісячного опитування підприємств України, проведеного в березні 2021 року Національним банком, підприємства всіх секторів зберігають високі оцінки щодо зростання цін на власну продукцію та послуги на тлі подорожчання сировини й товарів постачальників.

Отже, ключовими чинниками зростання цін, крім структурних зсувів у попиті, стали: нижчий врожай більшості сільгоспкультур, зростання високими темпами світових цін на продовольчі та енергетичні товари.

Під впливом збільшення світових цін на нафту на тлі локдауну підвищилася також вартість як палива та мастил (на 5,7%), так і транспортних послуг (на 1,1%).

Поряд з тим у березні з боку комунальних тарифів тиск був відсутній. Навіть спостерігалось зниження на 0,9% тарифу на гарячу

Рис. 4 Базова і небазова інфляція, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 5 Зміни цін на продовольчому ринку, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 6 Зміни цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива за регіонами у березні 2021 року, % до попереднього місяця

Джерело: Держстат

воду та опалення (було переглянуто тарифи в Житомирській, Луганській та Херсонській областях).

Довідково. Завдяки рішенням Уряду тарифи на природний газ для населення впродовж березня не змінювалися (максимальна гранична ціна на природний газ для населення тимчасово встановлена на рівні 6,99 грн/куб. метр (з урахуванням ПДВ та плати за транспортування магістральними газопроводами до внутрішніх точок виходу з газотранспортної системи)). Відповідне рішення закріплене постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2021 № 25 “Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України”.

Водночас вплив з боку монетарних чинників був помірним. Так, **базова інфляція становила 1,6% за місяць** (вага в загальній споживчій інфляції – 59%, внесок за місяць – 0,9 в.п.), у річному обчисленні – 5,9% порівняно з 6,7% у середньому за аналогічний період упродовж 2018-2020 років.

У березні єдиним вагомих чинником, що певним чином визначив прискорення базової інфляції, було звичне для цього місяця зростання цін на одяг та взуття на 12,7%, внесок – 0,7 в.п. (у березні ціни на цю групу товарів упродовж 2018-2020 років за розрахунками Мінекономіки зростали в середньому на 11,2%). Хоча дещо вищі, ніж зазвичай, цінові темпи зумовлені намаганням суб'єктів господарювання компенсувати втрати, які мали місце в попередні місяці впродовж тривалого періоду часу.

Вплив інших чинників переважно стримував базову інфляцію. Як і раніше, одним з таких чинників лишається **загалом пригнічений в умовах пандемії попит, мотивами якого є утримання від зайвих витрат** на тлі високої невизначеності через чергове посилення карантинних обмежень у більшості регіонів України.

Водночас, варто зважати, що, з одного боку, збереження платоспроможності населення в основному підтримується переважно через канал заробітної плати (номінальна заробітна плата зросла на 15,4% за два місяці 2021 року порівняно з аналогічним періодом 2020 року). З іншого боку – не меш важливим є те, що загальний грошовий потенціал населення поступово знижується, підтвердженням чого було:

- ✓ активне використання коштів із депозитів (у березні депозити домогосподарств знизилися на 0,2% (або на 1,6 млрд грн) за рахунок скорочення залишків коштів на депозитах в іноземній валюті на 0,9% (або на 2,4 млрд у гривневому еквіваленті);
- ✓ скорочення припливу закордонного заробітку (за січень-лютий 2021 року обсяг приватних грошових переказів в Україну зменшився на 5,7% порівняно із аналогічним періодом 2020 року);
- ✓ активна конвертація населенням коштів у гривню з огляду на погіршення епідеміологічної ситуації та посилення карантинних заходів саме в березні (упродовж березня українці переважно продавали іноземну валюту – чиста пропозиція становила 0,26 млрд дол. США, до цього часу –

Рис. 7 Зміни середньомісячної заробітної плати в середньому по економіці, % до відповідного періоду попереднього року

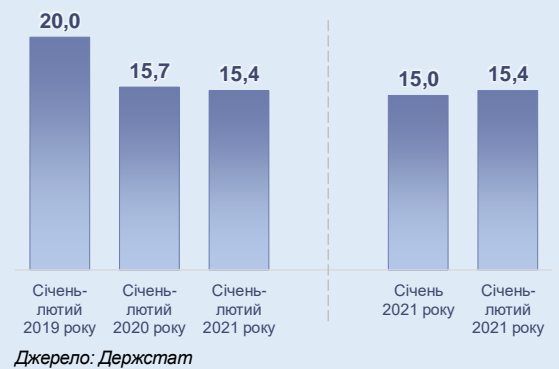

Рис. 8 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні

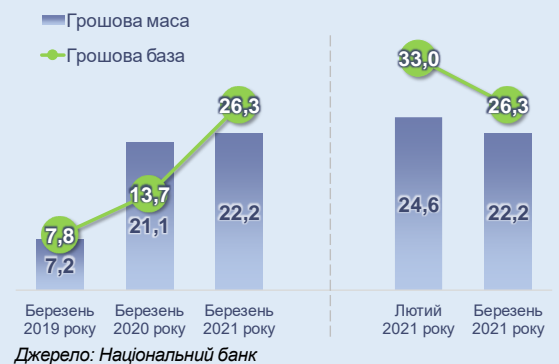
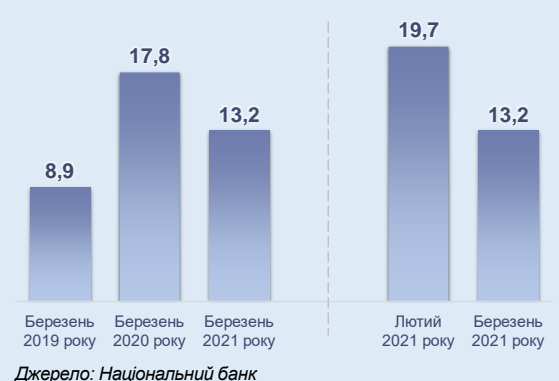

Рис. 9 Зміни депозитів домашніх господарств (без фізичних осіб-підприємців), % у річному обчисленні

чотири місяців поспіль спостерігалася зворотна тенденція, коли більше викупували інвалюту).

У цьому році, на відміну від попереднього, важелем стримування споживчої інфляції також є **перехід Національного банку до більш жорсткої монетарної політики**, що виражається в помірних темпах зростання обсягів грошової маси (за попередніми даними грошова маса з початку поточного року зросла лише на 0,2% порівняно з 5,5% за аналогічний період 2020 року) за одночасного підвищення облікової ставки (з 05.03.2021 – із 6% до 6,5% річних).

Довідково. Відповідно до рішення Правління Національного банку (від 15.04.2021 № 142-рш "Про розмір облікової ставки") з 16.04.2021 було підвищено облікову ставку на 1 в.п. до 7,5% річних.

Крім того, завдяки **відносній стабільності обмінного курсу гривні** (на кінець березня офіційний курс гривні до долара США зміцнився на 1,4% порівняно з датою на кінець грудня 2020 року, зокрема за березень – на 0,2%) імпорتنі товари наразі не стимулювали зростання інфляції загалом.

Довідково. За розрахунками Мінекономіки в березні 2021 року зростання споживчих цін на товари, що є переважно імпортними (в тому числі й енергоносії), становило 6,2% у річному обчисленні (внесок до річної споживчої інфляції – 1,8 в.п., у тому числі внесок імпортних продуктів харчування – лише 0,2 в.п.).

У подальшому варто очікувати, що в разі відсутності різких змін у принципах формування грошової пропозиції (збереження тенденції стриманого зростання) та в характері споживання (стримане й малодиверсифіковане), **збережеться тренд, що склався**, із коригуванням з боку традиційних чинників сезонності або ж впливу світових цін, якщо він матиме визначальну силу. Тобто інфляція поступово зростатиме на тлі збільшення доходів населення. Водночас, відповідно до швидкості впровадження програм з вакцинації у світі та в Україні та спаду захворюваності загалом, інфляційні процеси затухатимуть, головним чином, з огляду на швидку диверсифікацію (розширення) споживчих пріоритетів на тлі оздоровлення не лише суспільства, а й ринку.

Рис. 10 Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі за товарними групами, % до підсумку

Джерело: Держстат

ЗМІНИ ЦІН ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Головне

У березні 2021 року ціни виробників промислової продукції уповільнили свою динаміку, передусім, з огляду на зниження цін на електроенергію. Водночас, розрив між цінами на продукцію, яка спрямована на внутрішній ринок, та цінами на продукцію, яка реалізується за межі України, лише зростає на тлі збільшення витратної частини виробництва (подорожчання сировини) і підвищеного попиту. Не останню роль у цьому відігравали також і намагання виробників відшкодувати “ковідні” втрати (мінливість ситуації з рівнем захворюваності, виснаженість виробників дією перманентних карантинних заходів та введення чергових обмежень лише посилює інфляційний навіс).

Очікується, що впродовж 2021 року більшість чинників матимуть інфляційний характер: зростання світових цін, висока собівартість виробництва на тлі посилення зовнішнього і внутрішнього попиту (з урахуванням впровадження вакцинації).

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Лютий 2021	Березень 2021	Лютий 2021	Березень 2021
Зміни цін виробників промислової продукції	26,6	26,3	7,8	1,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	70,8	83,0	21,9	2,3
Переробна промисловість	23,8	26,9	4,5	3,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13,8	1,6	8,8	-5,5

Джерело: Держстат

Ціни в промисловості в березні 2021 року уповільнили зростання – до 1,6% за місяць (7,8% у лютому та 5,2% у січні). Зростання цін за підсумками I кварталу 2021 року становило 15,3%.

Нижчі цінові темпи за підсумком березня є свідченням певного вичерпання ефекту від попереднього стрімкого підвищення світових цін (хоча світові ціни й далі зростають, але такі темпи є нижчими, ніж раніше). Підтвердженням цього є зміна тренду з прискорення (що почався ще з 2020 року) на уповільнення – у річному обчисленні ціни зросли до 26,3% (з 26,6% у лютому).

Як і раніше, вищими темпами зростали ціни на продукцію, що реалізується за межами України (на 4,7% порівняно з лютим та на 53,4% порівняно із березнем 2020 року), ніж у її межах (на 0,6% та на 20,1% відповідно).

Посилення тиску на виробничу діяльність підприємств відбувалося також і через збільшення витратної частини виробництва, оскільки прискорили й так стрімке зростання ціни на товари проміжного споживання – зростали найвищими з усіх основних промислових

Рис. 1 Зміни цін виробників промислової продукції, %

Джерело: Держстат

Рис. 2 Зміни цін виробників промислової продукції в галузевому розрізі, % до попереднього місяця

Джерело: Держстат

Рис. 3 Зміни цін виробників промислової продукції в цілому, а також призначену для реалізації в межах України та за її межі, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

груп темпами (у річному обчисленні – до 47,4% у березні з 43,1% у лютому ц.р.).

У березні найбільше зростання цін спостерігалось в переробній промисловості – на 3,8% за місяць (внесок до загального зростання цін у промисловості – 2,5 в.п.).

Зокрема збільшилися ціни:

- ✓ у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення (зростання цін у березні до лютого – 14,2%, внесок – 0,3 в.п.) з огляду на зростання світових цін на енергоносії;
- ✓ в хімічній промисловості (9,9%, внесок – 0,3 в.п.) через зростання світових цін на енергоносії та добрива;

Довідково. За даними Світового банку на ринку енергетичних товарів у березні 2021 року (р/р) спостерігалось збільшення ціни на природний газ у країнах Європи – у 2,3 раза на тлі зниження середньодобової температури в країнах Європи та низьких запасів газу в сховищах. Крім того, з огляду на продовження дії домовленостей між країнами ОПЕК+ щодо скорочення обсягів видобутку (зокрема Саудівською Аравією), а також заходів стимулювання економіки (зокрема США та Китаю), що вплинуло на ділову активність, продовжується зростання ціни на нафту марки Brent – у 2 рази. Ціна на добрива (карбамід) зросла в 1,5 раза.

- ✓ на продукцію металургії (4,6%, внесок – 0,7 в.п.), де найбільш відчутним для внутрішнього ринку було зростання світових цін на базові метали.

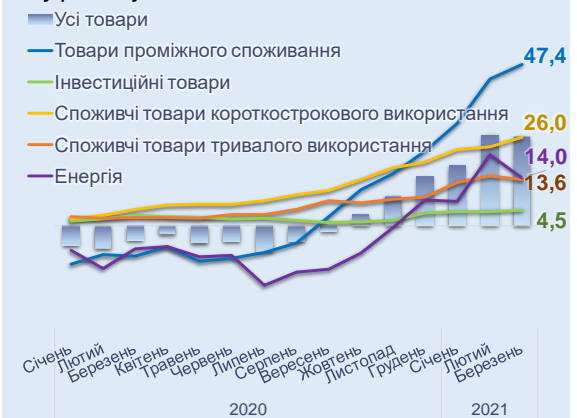
Довідково. Ціни на базові метали зросли в 1,5 раза, що зумовлено значним попитом передусім на китайському ринку, де завдяки державному стимулюванню відновилися роботи над інфраструктурними проектами у сфері будівництва житла та доріг, які потребують великої кількості сталі.

Крім того, на динаміку цін впливали і внутрішні чинники, зокрема через нестачу сировини на переробних підприємствах (позначився нижчий врожай більшості сільгоспкультур, зокрема, цукрових буряків, соняшнику та зернових), а також на тлі зростання світових цін на продовольство, відбулося подальше підвищення цін у харчовій промисловості (на 4%, внесок – 1 в.п.), зокрема у виробництві цукру (на 4,7%), у виробництві олії та тваринних жирів (на 10%). Також, подорожчання готових кормів для тварин, що утримуються на фермах (на 5,7%), зумовлює підвищення цін у виробництві м'яса та м'ясних продуктів (на 2,4%).

Довідково. У березні 2021 року середнє значення Індексу продовольчих цін ФАО було більшим на 2,1% рівня попереднього місяця (на 24,6% рівня березня 2020 року), і, у підсумку, цей показник досяг найвищого значення з червня 2014 року. Цей ріст зумовлений насамперед значним підвищенням цін на рослинні олії, молочні продукти та м'ясо.

У добувній промисловості ціни уповільнили зростання – до 2,3% порівняно з 21,9% у лютому (внесок – 0,3 в.п. за березень). Певне цінове зростання, передусім, пов'язано з підвищенням цін на продукцію для внутрішнього ринку – вартість залізної руди збільшилася на 19,1% на тлі відновлення вже внутрішнього попиту з боку металургійних підприємств. Водночас, ціни на залізну руду, яка реалізується за межі України, знизилися на 2,5%.

Рис. 4 Зміни цін виробників промислової продукції за основними промисловими групами, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 5 Зміни світових цін на нафту і природний газ, а також внутрішніх у добуванні сировини нафти та природного газу й у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, Світовий банк

Рис. 6 Зміни світових цін на залізні руди й базові метали, а також внутрішніх у добуванні металевих руд та в металургії, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, Світовий банк

Втім, такий тиск частково компенсовано зниженням внутрішніх цін у добуванні сирової нафти та природного газу (на 2%, внесок – “мінус” 0,1 в.п.)

У постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря зафіксовано зниження ціни на 5,5% (внесок – “мінус” 1,2 в.п.).

Довідково. За даними ДП “Оператор ринку” в березні 2021 року середньозважена ціна акцептованої на ринку “на добу наперед” електричної енергії в порівнянні з попереднім місяцем зменшилася на 14,15% та становила 1 406,25 грн/МВт.год (без ПДВ).

Рис. 7 Зміни деяких цін у харчовій промисловості, % у річному обчисленні

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Лютий 2021 року			Березень 2021 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	1,0	—	7,5	1,7	—	8,5
Базовий ІСЦ	0,5	0,3	5,6	1,6	0,9	5,9
Небазовий ІСЦ	1,7	0,7	10,4	1,8	0,8	12,3
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	2,1	0,9	8,5	2,1	0,9	10,4
Алкогільні напої, тютюнові вироби	1,3	0,1	9,9	0,7	0,0	9,7
Одяг і взуття	-3,5	-0,2	-4,9	12,7	0,7	-5,0
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	-1,8	-0,1	18,6	0,0	0,0	22,0
Водопостачання	0,1	0,0	14,1	0,0	0,0	11,7
Водовідведення	0,2	0,0	21,6	0,0	0,0	19,2
Електроенергія	0,0	0,0	36,6	0,0	0,0	36,6
Природний газ	-6,6	-0,1	44,6	0,0	0,0	63,6
Гаряча вода, опалення	0,5	0,0	5,6	-0,9	0,0	10,4
Предмети домашнього вжитку	0,5	0,0	1,3	0,5	0,0	2,0
Охорона здоров'я	0,5	0,0	8,2	0,7	0,0	7,4
Транспорт	1,6	0,2	6,0	1,8	0,2	7,2
Паливо та мастила	7,3	0,2	4,4	5,7	0,2	12,2
Зв'язок	0,2	0,0	4,2	0,0	0,0	3,5
Відпочинок і культура	0,9	0,0	1,9	0,4	0,0	2,1
Освіта	0,6	0,0	14,0	0,3	0,0	14,1
Ресторани та готелі	0,9	0,0	3,7	0,8	0,0	4,4
Різні товари та послуги	0,6	0,0	5,3	-0,3	0,0	6,0

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку

Темпи приросту/зниження ІЦВ за основними галузями

Ключові показники	Лютий 2021 року			Березень 2021 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Зміни цін виробників промислової продукції	7,8	—	26,6	1,6	—	26,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	21,9	3,0	70,8	2,3	0,3	83,0
Добування кам'яного вугілля	6,3	0,1	11,6	1,8	0,0	14,6
Добування сирої нафти та природного газу	8,9	0,4	44,5	-2,0	-0,1	61,2
Добування металевих руд	40,3	2,5	124,4	5,8	0,4	139,9
Переробна промисловість	4,5	2,9	23,8	3,8	2,5	26,9
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	2,2	0,5	27,3	4,0	1,0	30,3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	22,6	0,5	31,8	14,2	0,3	52,5
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	4,5	0,1	33,6	9,9	0,3	46,7
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,5	0,0	10,9	1,8	0,0	12,4
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,5	0,0	5,4	0,9	0,0	5,0
Металургійна промисловість	10,9	1,6	43,9	4,6	0,7	47,7
Машинобудування	0,5	0,0	3,2	0,8	0,1	3,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	8,8	2,0	13,8	-5,5	-1,2	1,6

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за галузями може не дорівнювати підсумку